

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sl@regeringskansliet.se

Remissvar Stärkt patientsäkerhet genom rätt kompetens – utifrån hälso- och sjukvårdens och tandvårdens behov (SOU 2025:63)

Linköpings universitet (LiU) har beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet Stärkt patientsäkerhet genom rätt kompetens – utifrån hälso- och sjukvårdens och tandvårdens behov (SOU 2025:63) och lämnar följande synpunkter.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis har LiU följande synpunkter:

- Linköpings universitet hade önskat ett mer kraftfullt och framåtblickande förslag som resultat av utredningen. Lärosätet anser att en yrkesreglering, exempelvis i form av skyddad yrkestitel, är ett viktigt steg för att synliggöra de centrala yrkesgrupperna inom hälso- och sjukvården, höja deras status och öka attraktiviteten för utbildningarna som leder till dessa yrken. Skyddad yrkestitel borde ha föreslagits för fler grupper.
- Förslaget om ett Vårdprofessionslyft är intressant och bör utvecklas vidare. Det är avgörande att lärosätena ges en central roll i det fortsatta arbetet.
- Det finns ett tydligt behov av att ta fram en examensordning för yrkesexamina på avancerad nivå för de yrkesgrupper som i dag saknar författningsreglerad vidareutbildning.
- Vidareutbildning bör vara högskolebaserad för att säkerställa vetenskaplig förankring och främja återväxten av disputerade lärare inom området.

Utöver angivna synpunkter och kommentarer hänvisar vi till vad som framkommer i Sveriges universitets- och högskoleförbunds yttrande.

6. Reglering av fler yrken

6.3.2 Medicinska foterapeuter föreslås få skyddad yrkestitel

Linköpings universitet tillstyrker förslaget.

6.3.7 Det saknas förutsättningar för att föreslå legitimation eller skyddad yrkestitel för ytterligare yrkesgrupper

Skyddad yrkestitel är en väg för att synliggöra och höja statusen för bristyrken inom hälso- och sjukvården. Linköpings universitet anser det mycket olyckligt att utredningen inte föreslår att fler yrkesgrupper ska omfattas av skyddad yrkestitel. En sådan reglering skulle sannolikt bidra till att fler söker sig till relevanta utbildningar vid landets lärosäten.

Linköpings universitet ifrågasätter därför utredningens slutsats att skyddad yrkestitel inte bör införas för fler grupper. Vi motsätter oss särskilt bedömningen att det skulle saknas förutsättningar för att föreslå skyddad yrkestitel för avancerad specialistsjuksköterska och genetisk vägledare.

6.3.8 Avancerad specialistsjuksköterska

Linköpings universitet avstyrker utredningens förslag gällande avancerad specialistsjuksköterska. Linköpings universitet anser att yrkesrollen bör omfattas av skyddad yrkestitel.

Utredningen om patientsäkerhet föreslår ingen nationell reglering av utbildningen till avancerad specialistsjuksköterska, utan menar att det bör vara upp till arbetsgivarna att definiera yrkesfunktionen och skapa tjänster. Detta står i kontrast till rekommendationer från nationella aktörer såsom Nationella vårdkompetensrådet och Vårdförbundet samt internationella organisationer som International Council of Nurses och WHO. Avsaknaden av reglering riskerar att leda till fragmenterade utbildningar med varierande kvalitet, vilket kan försvåra både rörlighet och kvalitetssäkring inom yrket.

Linköpings universitet har under flera år erbjudit utbildning till avancerad specialistsjuksköterska inom kirurgi. Vår erfarenhet visar att det råder stor variation i hur arbetsgivare uppfattar yrkesfunktionen. Där avancerade specialistsjuksköterskor integrerats systematiskt har vården blivit mer effektiv och patientsäkerheten stärkts. Majoriteten av arbetsgivare har dock en begränsad förståelse för den avancerade specialistsjuksköterskans kompetens och roll, och saknar organisatoriska strukturer för att tillvarata denna kompetens.

En reglering av yrkesrollen skulle tydliggöra dess betydelse och skapa incitament för arbetsgivare att utveckla relevanta strukturer. Utan reglering riskerar yrkesfunktionen att endast erkännas av ett fåtal arbetsgivare, vilket begränsar den

avancerade specialistsjuksköterskans möjligheter att bidra till vårdens kompetensutveckling. Ett tydligare ställningstagande i form av reglering är nödvändigt för att skapa förutsättningar för att rollen ska kunna förverkligas inom hela hälso- och sjukvårdssystemet.

När det gäller avancerad specialistsjuksköterska bedömer utredningen att rollen är särskilt värdefull inom den kommunala hälso- och sjukvården. Vi instämmer i detta, men vill samtidigt betona att rollen är av stor betydelse även inom andra kontexter, såsom kirurgisk vård.

6.3.11 Genetiska vägledare

Linköpings universitet motsätter sig förslaget att Genetisk vägledare inte skulle få en skyddad yrkestitel. Att utbildningen vid Linköpings universitet har pausats anges som skäl för att inte reglera yrkestiteln, samtidigt som avsaknaden av reglering var en viktig anledning till att utbildningen inte kunde upprätthållas. Detta riskerar att skapa en moment 22-situation där yrken med liten men kritisk betydelse inte får förutsättningar att utvecklas.

De olika yrkesrollerna bidrar med unika kompetenser i patientens resa. Genetiska utredningar ingår i en verksamhet där utvecklingen och komplexiteten ökar snabbt. Nationellt ses en explosionsartad utveckling av antalet genetiska utredningar utifrån precisionsmedicin.

Det undergräver patientsäkerheten att inte ha specifika behörighetskrav och garantera kompetensutveckling för de yrkesroller som handhar patienterna. Reglerade yrkesroller ger en trygghet för både patient, profession och verksamhet.

Professionsföreningen för Genetiska vägledare, samt Linköpings universitet anser att patientsäkerheten äventyras när personal utan adekvat utbildning och kompetens kan anställas för att utföra viktiga delar i vårdkedjan. De olika yrkesrollerna i det kliniska genetiska teamet arbetar i ett gemensamt flöde för patientens förståelse och utredning av genetiska tillstånd.

Att inte professionen genetiska vägledare inom klinisk genetisk verksamhet uppfyller kriterierna för yrkesreglering med motivering att genetiska vägledare saknar en formell högskoleutbildning stämmer ej. Den ackrediterade högskoleutbildningen till genetiska vägledare vid Linköpings universitet (Masterprogrammet i genetisk vägledning) är **inte** nedlagd, endast pausad. Pausen beror på svårigheten att rekrytera studenter, mycket beroende på att yrket är okänt.

En skyddad yrkestitel skulle ge ökad tydlighet och status till yrket och med detta kan genetiska vägledares yrke lättare marknadsföras till presumtiva studenter. Pausen för programmet vid LiU möjliggör nu utveckling av ett Nordiskt Joint study program tillsammans med Finland, Danmark, Norge och Island, då det finns ett

gemensamt behov av ackrediterad utbildning i Norden. Linköpings universitet hoppas kunna öppna upp antagningen under 2027 igen.

DEL II Vidareutbildning

7.4 Föreskrifterna om läkarnas specialiseringstjänstgöring behöver ses över

Linköpings universitet tillstyrker behovet av en översyn av Socialstyrelsens föreskrifter om läkarnas specialiseringstjänstgöring. Det är viktigt att säkerställa att tjänstgöringen omfattar ett tillräckligt brett patientunderlag för att målen i målbeskrivningarna för specialiseringstjänstgöringen ska kunna uppnås.

Universitetet tillstyrker även att kunskapsprov kan utgöra en del av den samlade bedömningen av läkarnas specialiseringstjänstgöring. Kunskapsprov kan bidra till ökad transparens och nationell jämförbarhet, men bör ses som ett komplement till den helhetsbedömning som görs inom ramen för den kliniska tjänstgöringen.

7.5 Uppföljning av åtgärder som vidtagits mot brister vid granskning av läkarnas ST

Linköpings universitet tillstyrker förslaget att vårdgivare ska följa upp och åtgärda brister som framkommit vid extern granskning av specialiseringstjänstgöringen, exempelvis SPUR-inspektioner, inom ett år. En tydlig återkoppling stärker kvalitetssäkringen och bidrar till ökad patientsäkerhet.

7.6 Regionerna behöver försäkra sig om kvaliteten på ST både inom regionernas verksamheter och i avtal med andra vårdgivare

Linköpings universitet delar utredningens bedömning att det finns ett behov av att säkerställa jämlik tillgång till vidareutbildning samt ökad transparens i utbildningsutbud och krav.

När det gäller specialiseringstjänstgöring (ST) för läkare är det särskilt viktigt att tillgången till handledning och utbildningsplatser garanteras, då dessa faktorer är avgörande för kvaliteten i ST-utbildningen. En ytterligare aspekt är att patientunderlaget inom vissa mindre specialiteter och subspecialiteter kan vara otillräckligt i enskilda regioner. Det bör därför övervägas hur regionerna, exempelvis inom ramen för sjukvårdsregionerna, kan samverka för att säkerställa att blivande specialister får en tillräckligt bred och djup klinisk erfarenhet.

8.4.5 Författningsreglerad specialistkompetens föreslås införas för logopeder och psykologer

Linköpings universitet tillstyrker förslaget gällande Logopeder.

Linköpings universitet understryker vikten av att beakta hur regionerna, i egenskap av föreslagna huvudmän för specialistutbildningen, säkerställer tillgång till handledningskompetens – särskilt med avseende på det vetenskapliga perspektivet.

För att garantera den vetenskapliga kvaliteten i utbildningen bör det ställas krav på tillgång till disputerad handledningskompetens, alternativt etableras samverkan med universitet och högskolor. Lärosätet anser vidare att utformningen av specialistutbildningen för logopeder, liksom framtagandet av målbeskrivningar, bör ske i nära samverkan med universitet och högskolor. Det är särskilt angeläget att disputerad kompetens inom relevanta ämnesområden inkluderas, i synnerhet inom de fält där specialisering för logopeder kan bli aktuell.

Linköpings universitet tillstyrker även att det Nationella rådet för specialisttjänstgöring utökas med ledamöter med kompetens inom de nya specialistutbildningarnas innehåll, samt att lärosäten ges representation i rådet.

8.5 En ny ordning för att vidareutbilda vårdprofessioner med yrkesexamen på grundnivå bör utredas – Vårdprofessionslyftet

De 23 reglerade yrkena inom hälso- och sjukvården samt tandvården har, vilket utredningen konstaterar, olika möjligheter till reglerad och oreglerad vidareutbildning efter grundutbildningen. Linköpings universitet instämmer i vikten av att säkerställa reglerad vidareutbildning för de i utredningen benämnda yrkesgrupper som i dag saknar sådan.

Universitetet tillstyrker även förslaget om att införa ett särskilt Vårdprofessionslyft, vilket bedöms som ett intressant och angeläget initiativ som förtjänar fortsatt beredning. I det fortsatta arbetet är det dock avgörande att lärosätena ges en betydligt mer aktiv roll än vad som hittills varit fallet i utredningen.

Utredningen lyfter att röntgensjuksköterska är ett bristyrke och att det finns behov av specialisering inom högskolans ram, vilket också efterfrågas av professionen. Flera lärosäten erbjuder i dag kurser som möjliggör magisterexamen i radiografi, men utbildningsplatserna på avancerad nivå fylls inte alltid. En bidragande orsak är att studenterna ofta saknar stöd från sina arbetsgivare. Vissa regioner har infört förordnanden som sektionsledare eller teamledare med krav på magisterexamen, men detta är långt ifrån enhetligt. Genom att inkludera röntgensjuksköterskor i Vårdprofessionslyftet – med en statligt reglerad vidareutbildning till specialiströntgensjuksköterska på magisternivå – skulle yrkets attraktionskraft öka, personalomsättningen minska och patientsäkerheten stärkas.

Lika viktigt som att ha en samordnande myndighet för beställning av uppdragsutbildning, är behovet av samordning av utbildningsutbudet mellan lärosätena. Om Vårdprofessionslyftet ska bidra till att lösa dagens utmaningar inom specialistsjuksköterskeutbildningarna – såsom svårigheter att upprätthålla lärarkompetens och att fylla utbildningsplatser inom vissa inriktningar – krävs en nationell samordning och långsiktig planering

Lärosätena kommer att behöva långsiktig planering för att säkerställa lärarbemanning om Vårdprofessionslyftet, med uppdragsutbildning som modell, blir verklighet. Det är inte hållbart att planera kurser där studentunderlaget varierar kraftigt från år till år – exempelvis två studenter ett år och tio nästa. Förutsägbarhet är avgörande för att kunna upprätthålla kvalitet och kontinuitet i utbildningen.

Det krävs även en konsekvensanalys av hur det befintliga utbildningsutbudet påverkas om en ny typ av uppdragsutbildning införs. Utbildningsutbudet bör harmoniseras så att innehållet blir likvärdigt mellan uppdragsutbildning och reguljär utbildning. Eventuella undanträngningseffekter på de ordinarie utbildningarna måste också analyseras noggrant.

Linköpings universitet vill särskilt framhålla att specialistutbildningar i form av akademisk utbildning, anordnad av lärosätena som uppdragsutbildning, måste utgöra en grund för att som arbetstagare få ökat ansvar i yrkesrollen, och karriärutveckling för den enskilde – på samma sätt som de författningsreglerade vidareutbildningarna som föreslås för logopedier och psykologer. Universitetet ser dock en risk i att det enbart är arbetsgivaren som anmäler medarbetare till utbildning. Detta kan leda till att individens möjlighet till kompetensutveckling begränsas, särskilt för dem som har arbetsgivare som inte prioriterar vidareutbildning – exempelvis inom privat eller kommunal sektor.

I förslaget anges att den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) ska genomföras på den egna arbetsplatsen. Det finns en risk att utbildning och ordinarie arbetsuppgifter blandas samman, vilket kan försvåra uppnåendet av kursmålen. Att kollegor ansvarar för bedömning av lärandemål kan dessutom äventyra rättssäkerheten. Linköpings universitet anser därför att det är olämpligt att genomföra VFU på den egna arbetsplatsen i snäv bemärkelse.

Om förslaget om VFU på den egna arbetsplatsen ska tillämpas, måste det tolkas i en vidare bemärkelse – exempelvis som hela sjukhus, regioner eller kommuner. Detta är särskilt relevant för vissa specialistinriktningar, såsom barnmorska eller anestesijuksköterska, där sjuksköterskan inte har någon tidigare arbetsplats att genomföra sin VFU på. Utbildningen innebär ett inträde i en ny yrkesroll, vilket kräver nya lärandemiljöer.

Utredningens förslag kommer därför sannolikt endast marginellt att påverka bristen på VFU-platser. Dessutom bör den specialistutbildade sjuksköterskan efter avslutad utbildning ha kompetens att verka i en bredare kontext, som inte

nödvändigtvis är knuten till den tidigare arbetsplatsen. Vi ifrågasätter därför att förslaget kommer att lösa den nuvarande bristen på VFU-platser inom vidareutbildningarna.

Förslaget: Att en myndighet får i uppdrag att köpa relevanta kurser och utbildningar från lärosäten.

Linköpings universitet är positivt inställt till en nationell samordning där arbetsgivare beställer uppdragsutbildningar. Samtidigt är det minst lika viktigt att utbildningsutbudet och dimensioneringen av vidareutbildningarna vid lärosätena samordnas nationellt. Detta ser vi som ett naturligt första steg.

Utbildningstjänster skapar goda förutsättningar för den anställda och är därför ett positivt inslag. Inom vissa utbildningar är det särskilt motiverat att studier bedrivs på helfart, exempelvis barnmorskeprogrammet, specialistsjuksköterskeutbildning inom anestesi och intensivvård samt distriktssköterskeutbildning.

Linköpings universitet tillstyrker att permanenta medel avsätts för Vårdprofessionslyftet, i syfte att täcka kostnaderna för att bedriva vidareutbildningar i form av uppdragsutbildning.

Universitetet instämmer även i att examensordningar för yrkesexamina på avancerad nivå behöver tas fram för de yrkesgrupper som i dag saknar författningsreglerad vidareutbildning.

9.7.1 Vårdgivarens ansvar för att identifiera utbildningsbehov och ge möjlighet till regelbunden fortbildning behöver förtydligas

Linköpings universitet instämmer i att Vårdgivaren ska identifiera hälso- och sjukvårdspersonalens utbildningsbehov och ge möjlighet till regelbunden fortbildning i en sådan omfattning som leder till att kravet på god vård i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) respektive tandvårdslagen (1985:125) upprätthålls.

9.7.2 Hälso- och sjukvårdspersonalens ansvar att regelbundet ta del av fortbildning

Linköpings universitet instämmer i att Hälso- och sjukvårdspersonal ska ha en skyldighet att regelbundet ta del av fortbildning.

9.7.3 Uppföljning av fortbildning

Linköpings universitet instämmer i att uppföljning av fortbildning är viktigt men det måste ske på ett sätt som harmonierar med existerande system och inte ger en ytterligare administrativ börda för hälso- och sjukvården.

Handläggningen av beslutet

Beslut om detta yttrande har fattats av dekan Lena Jonasson efter föredragning av prodekanerna Malin Lindqvist Appell och Jan-Erik Karlsson. I ärendets beredning har även programansvariga universitetslektor Åsa Ernersson, universitetslektor Said Havarinasab, universitetslektor Patrik Rytterström, universitetslektor Annika Öhman, universitetslektor Hanna Tigerstrand, universitetsadjunkt Anna Ekström och adjungerad universitetslektor Rebecka Pestoff samt docent i radiografi Johan Kihlberg deltagit.

Lena Jonasson

Malin Lindqvist Appell

Jan-Erik Karlsson

Sändlista:

Socialdepartementet

Fakultetsledningen

Fakultetsstyrelsen

Deltagande i beredningen av ärendet

Kansliet Medfak

Dokument- och arkivenheten (original)